

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

МЕЛЬНИЧУК НАТАЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 811.111'367.623'373.611

АД'ЕКТИВНІ ЕМОСЕМІЗМИ В АНГЛІЙСЬКОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ:
СЕМАНТИЧНИЙ І СЛОВОТВІРНИЙ АСПЕКТИ

10.02.04 – германські мови

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Чернівці – 2015

Дисертація є рукописом.

Робота виконана в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник доктор філологічних наук, професор
Кушнерик Володимир Іванович,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
кафедра германського, загального і порівняльного
мовознавства, професор.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, доцент
Андрейчук Надія Іванівна,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра перекладознавства і контрастивної лінгвістики
імені Григорія Кочура, професор;

кандидат філологічних наук, доцент
Коляда Еліна Калениківна,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки,
кафедра практики англійської мови, професор.

Захист відбудеться “31” жовтня 2015 р. о 14:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 76.051.07 Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (58012, м. Чернівці, вул. М. Коцюбинського, 2).

Із дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (58012, м. Чернівці, вул. Лесі Українки, 23).

Автореферат розіслано “29” вересня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Б. І. Лабінська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Дисертаційну роботу присвячено вивченню особливостей лінгвальних презентацій емоційних станів за допомогою прикметників в англійськомовній картині світу. У роботі запропоновано дослідження семантичних та словотвірних особливостей *англійських ад'єктивних емосемізмів*, схарактеризовано їх основні групи та здійснено зіставний аналіз відповідно до їхнього семантичного наповнення.

Сучасна лінгвістична наука характеризується поживаленням інтересом до вивчення мови як соціокультурного феномену, а тому в центрі уваги багатьох лінгвістичних досліджень є людина та її роль в організації й використанні мови як засобу спілкування. Оцінні елементи навколишньої дійсності, осмислені мовною свідомістю на основі життєвого та творчого досвіду людини, відтворені в картині світу, є наслідком діяльності цілого ряду поколінь, для яких мова є засобом передавання досвіду світосприйняття. Мова як соціальне явище пронизана суб'єктивністю, носій мови дедалі частіше виступає об'єктом у мовознавчих пошуках, а тому без урахування людських емоцій неможливо досягнути та відтворити мову, провести детальний аналіз мовної системи.

Дослідження різних галузей мовознавства засвідчує те, що жодна з них нині не може існувати без вивчення емотивних аспектів мовних, мовленнєвих і текстових одиниць, адже емоційний складник людської особистості відіграє неабияку роль у сучасній лінгвістичній парадигмі. Проблеми емотивної семантики тісно перетинаються з емотивним аспектом людського чинника в мові, саме тому вивчення емотивної лексики – це важлива умова гуманізації мовознавства, яка знаходить втілення в антропоцентризмі як принципі дослідження. Опис семантичних і словотвірних особливостей ад'єктивних емосемізмів дає змогу адекватно розглянути картину світу людських емоцій і допомагає краще зрозуміти, як вона відображена в мові.

Антропоцентричний характер сучасної лінгвістичної парадигми зумовлює значний інтерес учених до проблеми репрезентації емоцій у мові та мовленні, яку досліджують у психолінгвістичному (В. І. Жельвіс, О. О. Залевська, О. О. Леонт'єв, В. А. Маслова, О. Ю. Мягкова), когнітивному (С. О. Аскольдов, О. С. Кубрякова, Д. Клоур, А. Коллінз) та лінгвокультурологічному (Н. Д. Арутюнова, А. Вежбицька, М. О. Красавський, Й. А. Стернін) напрямках. Використовуючи методи певного напрямку, лінгвісти розглядають засоби вираження емоцій у системі мови (В. Ю. Апресян, М. С. Ретунська, Дж. Ейтч'ісон), аналізують емотиви на матеріалі конкретних дискурсів (Л. Г. Бабенко, Е. Вейганд, О. Є. Філімонова), досліджують проблеми реалізації категорії емотивності в синтаксичних структурах (В. Я. Галаган, В. І. Кушнерик), розглядають мовне втілення конкретних емоційних станів у лінгвістиці (О. О. Борисов, О. С. Сарбаш, З. Ковечеш), визначають роль емоцій у мовленнєвій взаємодії (О. Г. Борисова, К. Годдард, Н. М. Григоренко, А. Павленко, Н. І. Формановська). Проте і досі не розв'язаною залишається низка проблем, серед яких детальнішої розвідки потребує словотвірний аспект вивчення мовного втілення емоцій, адже емотивні лексичні одиниці мови з погляду їх структури, морфемного складу та способів утворення становлять значний дослідницький інтерес.

Актуальність роботи зумовлюється антропоцентричним напрямом дослідження ад'єктивних емосемізмів і загальним спрямуванням сучасних лінгвістичних студій на вивчення змістового аспекту мови та необхідністю внутрішньомовного аналізу, за якого словотвірний аспект вивчення проблеми поєднується із семантичним. Контрастивне дослідження емотивних прикметників в англійськомовній картині світу сприяє виявленню таких властивостей лексичної семантики, які відображають специфіку світобачення цього лінгвосоціуму. Запропонований підхід розкриває важливі семантичні та словотвірні зв'язки між елементами похідної емотивної лексики, адже зміна парадигм окремих мовних одиниць уможливує розгляд деяких лексичних та семантичних явищ у новому світлі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах комплексної науково-дослідної теми кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича „Семантичні, синтагматичні та парадигматичні властивості різнорівневих одиниць в германських мовах” затвердженої науковою радою факультету іноземних мов Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 2 від 23 лютого 2011 року, номер державної реєстрації 0111U003620). Тема дисертації затверджена вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 9 від 22 грудня 2009 року).

Мета дисертаційної роботи полягає в установленні семантичних і словотвірних особливостей емотивних ад'єктивних одиниць в англійськомовній картині світу.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- встановити теоретико-методологічне підґрунтя вивчення ад'єктивних емосемізмів в англійськомовній картині світу;
- проаналізувати особливості функціонування емотивних прикметників в англійській мові загалом та художніх текстах зокрема;
- виокремити групи прикметників, що виражають емоційні стани на основі їх лексичних значень;
- визначити найпродуктивніші словотвірні афікси ад'єктивних емосемізмів та дослідити їх основні словотвірні моделі;
- уточнити роль семантичних чинників у процесі творення англійських емотивних прикметників.

Об'єктом дослідження є ад'єктивні емосемізми в англійськомовній картині світу, *предметом* – семантичний та словотвірний аспекти емотивних прикметників.

Матеріалом дослідження послуговували емотивні прикметники англійської мови, відібрані методом суцільної вибірки з тлумачних словників та художніх творів А. Мердок. Всього виявлено 2937 прикметників, які виявляють повну (всією лексико-семантичною структурою) або часткову (одним або декількома лексико-семантичними варіантами) належність до лексико-семантичного поля англійських ад'єктивних емосемізмів.

Методи дослідження зумовлені метою, завданнями та матеріалом роботи. Використання *методу суцільного вибирання* – для відбору матеріалу дослідження;

описового методу – для аналізу та опису англійської емотивної лексики; *дефініційного аналізу* – для вивчення лексичного значення емотивних прикметників, яке відображено в їх словникових тлумаченнях; *компонентного аналізу* – для виявлення в семантичній структурі ад’єктивних емосемізмів основних змістовних одиниць; *методу ступінчатої ідентифікації* як одного з напрямів компонентного аналізу – для виокремлення основних груп у межах лексико-семантичного поля емотивних прикметників; *кількісного аналізу* – для встановлення квантитативних характеристик уживання англійських ад’єктивних емосемізмів; *словотвірного аналізу* з метою дослідження синхронних словотвірних зв’язків у межах похідних емотивних прикметників.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в роботі *вперше* здійснено комплексний аналіз семантичних особливостей одиниць лексико-семантичного поля емотивних прикметників з його розподілом на шість основних груп на основі наявності в їхній семантиці спільних емосем (Joy, Love, Surprise, Anger, Fear, Sadness). *Новим* у дослідженні є детальне вивчення структурних характеристик похідних ад’єктивних емосемізмів та опис основних словотвірних моделей, що беруть активну участь у їх утворенні. *Вперше* визначено, що за словотвірною структурою більшість англійських емотивних прикметників є похідними та утвореними здебільшого за допомогою суфіксального способу словотвору, а найбільшими словотвірними потенціями відзначаються субстантивні та вербальні твірні основи. *Новим* є порівняльний аналіз конститuentів лексико-семантичного поля емотивних прикметників в англійськомовній картині світу загалом та їх регулярність у межах художніх текстів зокрема.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості прогнозування характеру семантичної організації нових емотивних одиниць ад’єктивного типу, які поповнюють лексичний склад англійської мови. Матеріали дисертації можна використати під час викладання курсів із загального мовознавства (розділи „Лексична семантика”, „Семасіологія”, „Словотвір”), у спецкурсах із лінгвокраїнознавства та лінгвокультурології сучасної англійської мови (розділ „Мова, культура, людина, етнос”), для написання дипломних і магістерських робіт, які стосуватимуться зазначеного аспекту дослідження, а також для укладання підручників, посібників і методичних рекомендацій з англійської філології. Виокремлені в дослідженні конститuentи лексико-семантичного поля емотивних прикметників можуть слугувати наочністю в лексикографічній практиці з метою укладання на їх основі спеціальних словників.

Апробацію основних положень та результатів дисертаційного дослідження здійснено на шести конференціях, зокрема чотирьох *міжнародних*: „Сучасні проблеми лінгвістичних досліджень та дидактичні особливості викладання іноземних мов професійного спілкування у вищій школі” (Львів, 2007), „Актуальні проблеми германської філології та Болонський процес” (Чернівці, 2007), „Наука в інформаційному просторі” (Дніпропетровськ, 2010), „Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики” (Чернівці, 2011); *двох всеукраїнських*: „Мовна комунікація: сучасні технології у форматі різномовних підсистем” (Горлівка, 2008), „Зіставне вивчення германських та романських мов і літератур” (Донецьк, 2009).

Загальну концепцію, базові положення і висновки дисертації обговорено на засіданні кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 7 від 26 червня 2014 року).

Публікації. Основні положення і результати дисертаційної роботи викладено у 10 наукових статтях (4,11 др. арк.), 9 з яких опубліковано у фахових наукових виданнях України, 1 – в іноземному виданні; 6 праць опубліковано за матеріалами доповідей на наукових конференціях (1,35 др. арк.). Усі статті виконано одноосібно. Загальний обсяг публікацій – 5,46 др. арк.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел, списку лексикографічних джерел, списку джерел ілюстративного матеріалу та додатків. Повний обсяг дисертації становить 227 сторінок, основний текст – 182 сторінки. Дисертаційна робота містить 19 рисунків і 17 таблиць. Бібліографія нараховує 258 позицій, у тому числі 44 джерела іноземними мовами. Текст дисертації доповнюють 10 додатків, викладених на 20 сторінках, у яких унаочнено результати дослідження.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету та завдання; схарактеризовано об'єкт, предмет, методи та матеріал дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації; наведено відомості про апробацію і публікації основних положень роботи.

Перший розділ роботи „**Теоретичні передумови дослідження емотивної лексики**” присвячено ключовим теоретичним положенням, які визначають поняття категорії мовної емотивності, вивченню особливостей емоційних станів у психології, а також поняттю мовної картини світу. Схарактеризовано емотивний компонент у структурі лексичного значення та встановлено зв'язок емотивності з іншими близькими до неї категоріями, такими, як експресивність та оцінність; обґрунтовано вибір дослідження ад'єктивних одиниць, що семантизують емоції людини через лексико-семантичне поле.

Психологічна теорія емоцій розглядає їх як особливий, неоднорідний клас психологічних станів, що відображають ставлення людини до дійсності чи інших людей (О. Ю. Артем'єва, О. М. Леонт'єв, Р. Плутчик, П. В. Симонов). До основних емоційних процесів належать такі явища, як власне-емоції, почуття, афекти, пристрасть, настрій, стрес, які різняться своїми виявами та природою.

Емоції є настільки яскравим відображенням психічної діяльності людини, що існування її поза межами емоційної сфери є неможливим. Основною функцією емоцій є сприяння кращому розумінню між людьми, а тому спільна діяльність та спілкування представників інколи навіть різних культур вдосконалюється. Багатогранність емоцій спричинює їх вплив майже на всі сфери існування людини: поведінку, фізіологію, досвід, концептуалізацію, почуття.

Вербалізація емоцій у зовнішньому мовленні, для здійснення якої використовують мовні засоби (емотивні слова та вирази, що володіють емоційною значущістю) та мовленнєві механізми, є найактуальнішим і найпоширенішим способом їх актуалізації та предметом вивчення сучасної лінгвістики. Детальний та

глибинний аналіз проблематики вивчення емоційних явищ у мовознавстві зумовлює активне функціонування *емотиології*, яку визначають як науку про вербалізацію, вираження та комунікацію емоцій (Л. Г. Бабенко, В. І. Шаховський).

Спроби систематизувати та класифікувати емоційні процеси з лінгвістичного погляду були здійснені багатьма провідними вітчизняними і зарубіжними дослідниками, які, орієнтуючись на різні характеристики лексичних одиниць, зараховували до емотивного фонду мови певні групи слів, утворюючи теорію лексичної емотивності, серед яких найважливішими є такі, як інтегративна концепція (Л. Г. Бабенко), функціональна концепція лексичної емотивності (В. І. Шаховський) та понятійний підхід до вивчення емотивної лексики (А. Вежбицька). Незважаючи на різноманітність підходів до класифікації емоційних процесів, більшість дослідників відзначає груповий характер емоцій, їх здатність до об'єднання на основі базових, домінантних емоційних станів.

Якщо емоція як психологічна категорія є відображенням у свідомості людини її ставлення до навколишньої дійсності, то результат її перевтілення в мовну називають *емосемізом*, або *емотивом*. Емотиви не співвідносяться безпосередньо, як це роблять індикативні слова, із предметами та явищами дійсності, а з типізованими емоціями, які спричинюють ці предмети. Важливою характеристикою цієї лексики є емотивність, завдяки якій посилюється їх значущість, збагачуючи, насичуючи та увиразнюючи комунікативну компетенцію мовця з метою прагматичного впливу на адресата.

Емотивність тлумачать як іманентно притаманну мові семантичну властивість виражати системою своїх засобів емоційність як факт психіки; як відображені в семантиці мовних одиниць соціальні та індивідуальні емоції. Лінгвістична категорія емотивності відбиває певний емоційний стан мовця та безпосередньо корелює з категоріями експресивності та оцінності, які є невід'ємними складниками семантики слова, що часто поєднуються в різних комбінаціях у її межах.

Система відображення емоцій у мові зумовлює різноманітні підходи до вивчення поняття емотивності та інших невід'ємних від неї категорій (оцінність й експресивність), що мають тісний взаємозв'язок із поняттям *мовної картини світу* (МКС), адже їх основною функцією є відображення емоцій як позамовної дійсності на лексичному рівні. У вивченні такої складно організованої системи людини, як емоції у структурі МКС, відбувається дослідження емоційної картини світу на основі емотивних прикметників, які складають її вагомий частину.

Дослідження МКС із погляду її системного представлення в поєднанні з використанням текстового аспекту дає змогу вивчити вияв основних властивостей емотивних прикметників англійської мови в ілюстративних контекстах, що є відображенням індивідуально-авторської картини світу письменника, яка опосередковується мовою й авторським світобаченням та є наслідком категоризації його світовідчуття як мовної особистості.

Картина світу як система уявлень про навколишній світ і людину в ньому розкривається через лексико-семантичну систему мови, а лексико-семантичне поле (ЛСП) як складне системне утворення, що відрізняється динамічністю та

розмитістю меж, є презентацією окремого фрагменту, важливого змістового елементу МКС у лексиці.

У сучасних лінгвістичних дослідженнях поняття лексико-семантичного поля є надзвичайно актуальним при вивченні лексико-семантичної структури мови як комплексу взаємопов'язаних елементів. Вивченню особливостей системної організації лексики, зокрема теоретичним і методологічним принципам теорії польової організації лексичної системи мови, присвячено праці таких видатних учених ХХ століття, як Ю. Д. Апресян, Л. М. Васильєв, В. А. Звегінцев, Ю. М. Караулов, В. І. Кодухов, Й. Тріп, Г. А. Уфимцева та інших.

Найтрадиційнішим способом дослідження матеріально-змістової природи лексичного складу мови є його розподіл на групи та формування ЛСП, необхідних для розгляду в конкретних наукових розвідках. У широкому сенсі ЛСП розуміють як сукупність лексичних одиниць, об'єднаних спільністю змісту, що відображають певний предметно-понятійний відрізок об'єктивної дійсності (М. П. Кочерган, В. В. Левицький, Е. Лерер, М. І. Мостовий, Р. Л. Траск, Г. С. Щур). Елементи ЛСП як парадигматичної структури перебувають у певних відносинах та утворюють цілісну єдність, що характеризується складними зв'язками та відношеннями протиставлення. Загальне значення об'єднує слова в одну парадигму, проте власне це значення в кожній окремій словесній одиниці доповнюється специфічними семантичними ознаками, за якими члени цієї парадигми протиставлені одне одному.

Характерною ознакою поля є *ієрархічність* його будови: воно складається з менших за обсягом мікросистем, лексичних одиниць, які є взаємозалежними та пов'язані між собою за допомогою регулярних семантичних зв'язків, забезпечуючи системний характер ЛСП. Основною структурною характеристикою ЛСП є опозиційний тип відносин між його складниками. Дослідження ЛСП емотивних прикметників, яке є досить складною структурою, базується на принципі системності та висуває на перший план зв'язок мови з дійсністю, її співвіднесеність з позамовною реальністю.

У **другому розділі „Методика та методи аналізу ад'єктивної лексики”** викладено методи лінгвістичного дослідження, які уможливили цілісне вивчення ад'єктивних емосемізмів в англійськомовній картині світу, описано етапи проведення дослідження та матеріал розвідки.

Одержання об'єктивних результатів щодо функціонування англійських ад'єктивних емосемізмів спричинює застосування комплексної методики дослідження. Детальний семантичний аналіз емотивних прикметників в англійськомовній картині світу зумовлює опрацювання відібраного матеріалу в кілька етапів: аналіз семантичних тлумачень відібраних для дослідження слів на основі їх словникових дефініцій (метод суцільного вибирання та дефініційний аналіз); виокремлення спільних для групи смислових компонентів у семантичних тлумаченнях лексем для визначення їх основних груп (компонентний аналіз); розподіл емотивних прикметників на групи залежно від їх семантичного наповнення (метод ступінчатої ідентифікації); визначення особливостей словотвору ад'єктивних емосемізмів та їх основних словотвірних моделей (словотвірний

аналіз); дослідження особливостей функціонування ад'єктивних емосемізмів у художніх текстах (описовий метод та кількісний аналіз).

Спрямування дослідження на виявлення детермінування емотивних станів мовними засобами є особливо характерним для дефініційного аналізу лексичних одиниць. Його метою є вирізнення в семантичній структурі слова елементарних одиниць плану змісту, відображених у дефініції тлумачного словника та об'єднаних між собою, формують значення певного слова в мові. Словникова дефініція є важливим джерелом лінгвальної й екстралінгвальної інформації, адже вона узагальнює відомості колективної думки про предмет чи явище, слугуючи основним джерелом інформації про семантичні особливості лексеми або одного з її значень. Розглядаючи словникову дефініцію як сукупність компонентів значення, відображених за допомогою визначення слова у словнику (І. В. Арнольд), основною метою розвідки було опрацювання та порівняння словникових визначень досліджуваних слів з метою виявлення подібності і розбіжності в їх семантичній структурі, адже в межах ЛСП емотивних прикметників усі елементи мають спільні та диференційні семантичні компоненти.

Компонентний аналіз є продуктивним у процесі вивчення структурування лексичного значення слова та визначення мінімальних семантичних складових (сем), які його втілюють як певну чітко організовану структуру, у межах якої значущість компонента зумовлена його відношенням до інших компонентів цього лексико-семантичного утворення. Для дослідження ЛСП емотивних прикметників компонентний аналіз дає змогу виявити емотивний компонент значення в словникових тлумаченнях ад'єктивних лексем. Для виокремлення лексико-семантичних груп у межах цього лексико-семантичного утворення було застосовано прийом ступінчатої ідентифікації (Е. В. Кузнецова), який уможливорює визначення лексико-семантичної групи слів як сукупності одиниць, що пояснюються через ті самі слова-ідентифікатори, наявні безпосередньо у тлумаченні лексичної одиниці або виявлені в ході її подальшої ідентифікації.

Словотвірний аналіз слова базується на побудові словотвірних моделей та полягає у виявленні та дослідженні синхронних словотвірних зв'язків у межах певної лексичної одиниці. За його допомогою було визначено словотвірний потенціал ад'єктивних емотивних одиниць, що активно функціонують в англійськомовній картині світу; відображено семантичні відношення між вихідними та деривативними елементами у процесі їх утворення; встановлено лексико-граматичний характер мотивувальних основ (іменники, дієслова, прикметники, прислівники, прийменники, вигуки, числівники); виокремлено їх словотвірні форманти (афіксальні морфеми) та основні моделі їх словотвору (суфіксальна, префіксальна, префіксально-суфіксальна, а також моделі утворення складних і складнопохідних слів).

Верифікацію основних результатів дослідження здійснено за допомогою кількісних методів (В. В. Левицький, В. І. Перебийніс). Процедуру кількісних підрахунків застосовано на всіх етапах роботи з метою встановлення квантитативних параметрів уживання ад'єктивних емосемізмів в англійськомовній картині світу, адже вони слугують основою для наочності та чіткого визначення

результатів розвідки й допомагають визначити кількісно-якісні особливості досліджуваного шару лексики.

У третьому розділі „Семантика емотивних прикметників у сучасній англійській мові” розглянуто ЛСП англійських ад’єктивних емосемізмів та встановлено основні семантичні характеристики його конститuentів.

Основою для дослідження ЛСП емотивних прикметників є високий ступінь вираження ад’єктивом емоції та емотивної оцінки безпосередньо своїм прямим значенням, яке передбачає беззаперечну обов’язковість їх наявності у структурі цих одиниць. Емоційні процеси набувають позитивного або негативного характеру залежно від певної дії індивіда щодо нього самого, тобто в позитивному або негативному відношенні до його інтересів або потреб. Знак емоцій як один з основних параметрів їх лінгвального втілення відіграє визначальну роль для їх диференціації. Емоційні переживання мають досить неоднозначний характер, а тому той самий об’єкт може спричинити в носія мови суперечливі емоційні враження. У такому разі мова йде про амбівалентність емоцій, яка постає під різним впливом деяких особливостей об’єкта на потреби та цінності людини. Наприклад, у семантиці емотивного прикметника *cute* явище амбівалентності репрезентовано у таких значеннях, як „(especially of something or someone small or young) *pleasant* and attractive” та „wishing to seem clever sometimes in a rude or *unpleasant* way” (Cambridge Advanced Learner's Dictionary).

Емотивні прикметники актуалізують свої значення в мові та розподіляються на угруповання ад’єктивних емотивів позитивної, негативної або амбівалентної оцінки. За критерії наявності негативної чи позитивної оцінки в лексичному значенні емотивних одиниць правлять: система словникових позначень, показники оцінки, які є в лексикографічному тлумаченні значення слова, та афікси, які можуть указувати на негативний чи позитивний відтінок прикметника. Кількісні підрахунки 2 937 ад’єктивних одиниць довели, що 1 880 одиниць марковані негативною оцінкою семантикою, тоді як лексеми позитивної оцінки становлять 910 одиниць, а решта 147 ад’єктивних емосемізмів володіють амбівалентною семантикою.

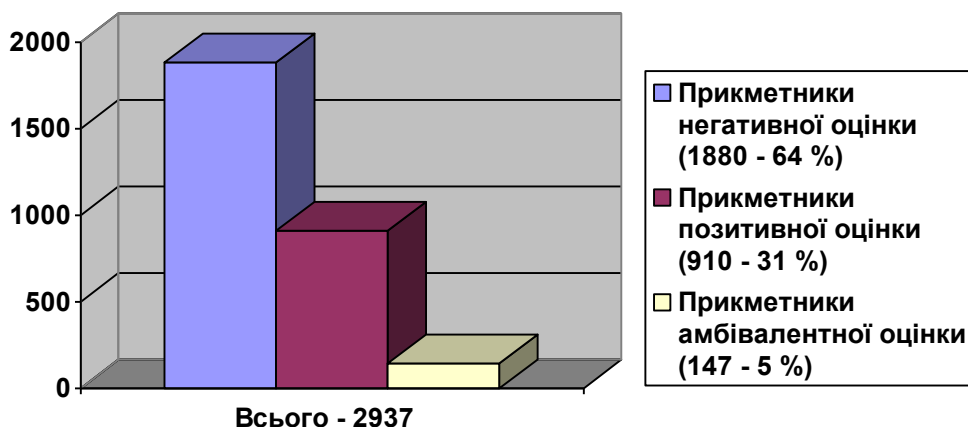

Рис. 1. Співвідношення емотивних прикметників опозиційних знакових типів

Семантичне поле емотивності в англійськомовній картині світу є складною структурою, яка охоплює елементи різних частин мови. Серед них виокремлено ЛСП емотивних прикметників, які є безпосередньою вербальною реалізацією емоцій людини в мовній картині світу. На основі дефініційного та компонентного аналізів словникових тлумачень емосемізмів було визначено інтегральні емосеми, характерні для цього поля. До них належать семи „**Anger**” (гнів, лють, роздратування), „**Fear**” (страх, трепет), „**Joy**” (радість, веселощі, щастя), „**Love**” (любов, кохання, прихильність), „**Sadness**” (сум, зневіра), „**Surprise**” (подив, здивування). На основі наявності цих сем у дефініціях ад’єктивних емосемізмів вони об’єднуються в основні ЛСГ, на які розподіляється ЛСП емотивних прикметників.

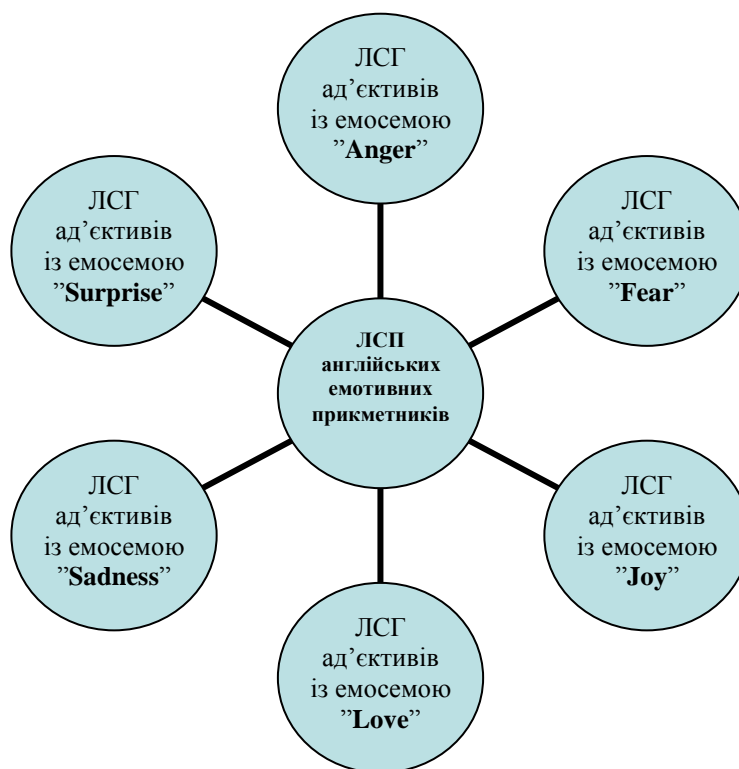

Рис. 2. Структурна репрезентація ЛСП англійських емотивних прикметників

Підтвердженням об’єктивності цього розподілу є теорія про універсальність або базовість емоцій (К. Ізард), за якою вони мають ті самі вияви та характеристики в різних суспільствах, а саме радість-задоволення, здивування-подив, сум-горе-депресія, страх-тривога є основними емоційними переживаннями будь-якої людини в будь-якому суспільстві. До емотивних прикметників, що у відповідних групах є основними лексемами-ідентифікаторами, належать такі одиниці як, **joyful** (радісний), **loving** (люблячий), **surprising** (який дивує), **angry** (розгніваний, роздратований), **fearful** (страшний, жажливий), **sad** (сумний, засмучений). На їх основі формуються основні підгрупи: joyful – cheerful, contented, enthralling, optimistic, proud, relieved, zestful; loving – affectionate, longing, lustful; surprising – amazing, astonishing; angry – exasperated, irritated, outrageous, envious, disgusted; fearful – horror-stricken, nervous; sad – disappointed, neglected, shameful, hurtful, sorrowful, sympathetic. Усі конституенти ЛСП ад’єктивних емосемізмів виокремлено на основі

якісної емотивної ознаки прикметників, загальної для всіх лексичних одиниць, що входять до нього.

У художніх текстах емотивні прикметники є важливим компонентом мовної картини світу письменника, адже саме в ній емотивні прикметники есплікуються та безпосередньо актуалізують свою емотивну семантику, утворюючи важливий компонент унікального і самобутнього художнього світу автора. Семантична та структурна організація ЛСП емотивних прикметників в індивідуальній мовній системі А. Мердок дещо відрізняється від організації поля в англійськомовній картині світу: досліджувані тексти характеризуються індивідуальною специфікою, що її виявлено в особливостях уживання окремих лексем і у структурно-семантичному наповненні самого поля в межах художньої картини письменниці.

Рис. 3. Порівняльний розподіл складників ЛСП емотивних прикметників

ЛСП ад'єктивних емосемізмів в індивідуальній мовній картині світу А. Мердок збігається із загальномовною за переважною кількістю одиниць негативної оцінної семантики та відрізняється за структурно-семантичним наповненням, адже найвагомим семантичним елементом досліджуваного поля в художніх текстах є ЛСГ із емосемою „Joy”, тоді як у межах загальномовної картини світу вона кількісно поступається ЛСГ із емосемою „Sadness”.

Четвертий розділ „Словотвірний потенціал англійських ад'єктивних емосемізмів” присвячено опису особливостей словотвору похідних емотивних прикметників в англійській мові, а також дослідженню продуктивності основних афіксів та моделей, що беруть активну участь у їх творенні.

Словотвірна система мови – це найвищий рівень категоризації мовних явищ, тому вона детермінує певний набір словотвірних реалій, які співвідносяться між собою та мають параметри, що перебувають у безпосередній взаємодії. Згідно з отриманими даними, похідна ад'єктивна емотивна лексика займає у лексиконі англійської мови вагоме місце. Результати, отримані методом кількісних підрахунків, доводять, що за своєю словотвірною структурою емотивні прикметники похідні у своїй більшості: із загальної кількості 2 937 ад'єктивних одиниць непохідні налічують лише 491 одиницю, тобто 16,72 %, а решта 83,28 % припадає на похідні прикметники, які нараховують 2 446 ад'єктивів.

Співвідношення похідних і непохідних ад'єктивних емосемізмів

Тип одиниць	Лексико-семантичні групи ад'єктивних емосемізмів					
	Joy	Love	Surprise	Anger	Fear	Sadness
Похідні ад'єктиви	651 (80,87 %)	126 (85,71 %)	50 (92,59 %)	671 (84,3 %)	252 (82,89 %)	696 (83,75 %)
Непохідні ад'єктиви	154 (19,13 %)	21 (14,29 %)	4 (7,41 %)	125 (15,7 %)	52 (17,11 %)	135 (16,25 %)
Всього	805 (100 %)	147 (100 %)	54 (100 %)	796 (100 %)	304 (100 %)	831 (100 %)

Похідні ад'єктивні одиниці, що семантизують емоції людини, розподілено на групи слів негативної та позитивної оцінки, які виявляють несхвальне або схвальне ставлення мовців до предметів, фактів і явищ дійсності, а також групу ад'єктивів, що мають амбівалентну оцінну семантику.

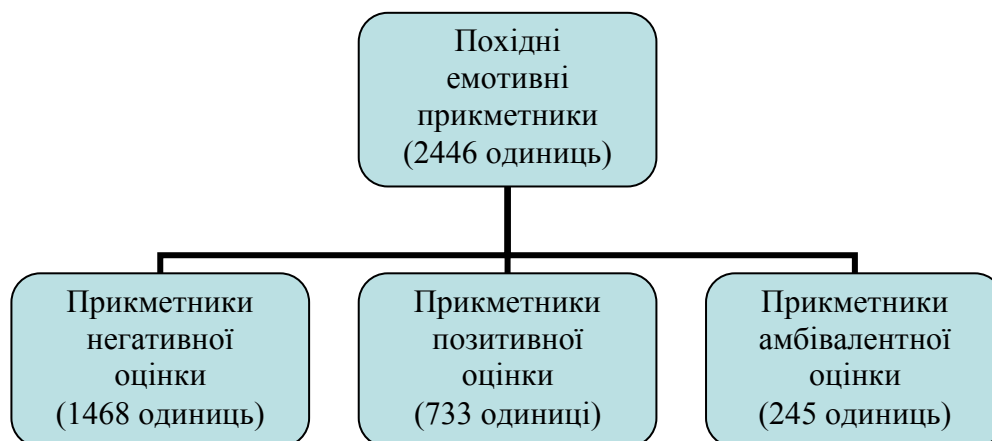

Рис. 4. Співвідношення похідних ад'єктивних емосемізмів за їх оцінною семантикою

Отже, ад'єктиви негативної оцінки значно переважають, становлячи 60 % від загальної кількості похідних прикметників, тоді як решта дві групи посідають відповідно по 30 % та 10 %. Це доводить гіпотезу про те, що англійські емотивні прикметники є основними лексичними виразниками негативної семантики.

Суфіксальний спосіб творення є найпродуктивнішим для англійських ад'єктивних емосемізмів, адже за його допомогою були утворені 1 529 емотивних прикметників, що становлять 62,5 % від загальної кількості похідних ад'єктивів. Суфікси здатні зберігати чіткість, прозорість та регулярність словотвірних відношень між компонентами похідного слова. Так, до найпродуктивніших суфіксальних морфем увійшли, за нашими спостереженнями, такі форманти як *-y* (335 одиниць), *-ing* (326 одиниць) та *-ed* (314 одиниць). Окрім того, у корпусі вибірки було зафіксовано 57 моделей суфіксального словотвору похідних ад'єктивних емосемізмів, найпродуктивнішими з яких є $N + -y = A$ (292 одиниці), $V + -ing = A$ (246 одиниць) та $V + -ed = A$ (194 одиниці). При цьому більшість

похідних формується на основі субстантивів, адже із загальної кількості відіменникові емотивні прикметники становлять 892 одиниці (58,34 %), тоді як віддієслівні – 605 прикметників (39,57 %), відприкметникові – 27 одиниць (1,77 %), а утворені на основі прислівників та вигуків відповідно по три та дві одиниці (0,32 %). Дані дослідження дають змогу констатувати, що семантична взаємодія твірних основ і суфіксів характеризується певною взаемовибірковістю: окремі субстантивні, дієслівні та адвербіальні твірні основи поєднуються з певними суфіксами.

Семантика похідних емотивних прикметників зумовлена, у більшості випадків, семантикою твірних основ. Проте варто відзначити, що морфемний рівень мови передбачає вираження емотивності за допомогою експресивних морфем, що об'єднують у собі емотивне та оцінне значення. Саме до таких морфем належать пестливі, зневажливі афікси, які утворюють емотивно-експресивну лексику меліоративної та пейоративної оцінки. Ад'єктивні суфікси *-ish*, *-y*, *-ie* беруть активну участь у сфері словотвору розмовної ад'єктивної лексики англійської мови, при якому особливий емотивно-експресивний чи емотивно-оцінний відтінок, такий як зневага, презирство, незадоволення, ласка чи іронія, нашаровується на загальне емотивне тло твірної основи. Завдяки цим афіксальним морфемам утворені такі емотивно-експресивні ад'єктиви, як *gilrie*, *moreish*, *ticklish*, *bullish*, *oafish*, *icky*, *perky*, *cutesy*, *slushy*, *sappy* та інші, що мають яскраву емотивну семантику та вживаються мовцем із конкретною прагматичною метою.

Аналіз особливостей словотвірних відношень в ад'єктивних похідних із префіксальними морфемами, які є надзвичайно дієвими в процесі творення нових ад'єктивних емосемізмів, засвідчив, що найпродуктивнішими з них виявилися **Un-** (163 одиниці) та **In-** (38 одиниць). Окрім того, було зафіксовано 23 моделі цього способу словотвору, з яких найбільшими потенціями володіють такі моделі, як $Un- + A = A$ (30 одиниць), $In- + A = A$ (20 одиниць) та $Im- + A = A$ (11 одиниць). Префіксальний формант доповнює основне значення похідної основи та додає до нього загальнокатегоріальне значення, при цьому виконуючи свою функцію лише в межах однієї частини мови, на відміну від твірної основи, яка має надкатегоріальний характер та у змістовому плані є основним компонентом, якому префікс надає додаткового змісту. Безумовна більшість префіксальних похідних прикметників формується на основі ад'єктивів, адже із загальної кількості 99 одиниць, відприкметникові емотивні прикметники становлять 90 одиниць (90,91 %), тоді як кількість відіменникових і віддієслівних похідних складає відповідно 5 одиниць (5,05 %) та 4 слова (4,04 %).

Комбінований префіксально-суфіксальний спосіб словотвору слугує основою для утворення 235 англійських емотивних прикметників та представлений 80 продуктивними словотвірними моделями, серед яких найпродуктивнішими є $Un- + V + -ed = A$ (34 одиниці), $Un- + V + -ing = A$ (29 одиниць) та $Un- + V + -able = A$ (20 одиниць). Особливе місце при дослідженні цього способу словотвору посідає виявлення поєднання префіксальних морфем із суфіксальними у межах похідного емосемізму, серед яких найбільшу схильність до поєднання демонструють відповідно префіксальна морфема *un-* та суфіксальна *-ed*, що утворюють такі ад'єктиви, як *unsettled* (неспокійний), *unworried* (спокійний), тощо.

Складні ад'єктивні емосемізми англійської мови утворюються за допомогою таких частин мови, як іменники, дієслова, прислівники, прийменники, вигуки, числівники та відзначаються високою семантичною насиченістю, яка є результатом об'єднання значень окремих компонентів, що формують новий зміст. Для них найпродуктивнішими виявилися такі моделі, як $A + N + -ed = A$ (83 одиниці), $N + A = A$ (42 одиниці), $N + N = A$ (24 одиниці) та $A + N = A$ (23 одиниці).

Емотивність складних прикметників постає внаслідок поєднання нейтральних та емотивно маркованих основ, що увиразнює емотивне значення нової цільноформленої одиниці. Наприклад, у ад'єктивному емосемізмі *god-awful* – *паскудний* (very bad, difficult or unpleasant) поєднуються нейтральна субстантивна основа *god* – *Бог* (a spirit or being believed to control some part of the universe or life and often worshipped for doing so, or a representation of this spirit or being) та емотивна основа *awful* – *жахливий* (extremely bad or unpleasant). Завдяки цьому поєднанню похідному емотивному прикметнику властива не тільки емотивна семантика, але й підсилення її експресивністю. За аналогічним принципом утворено такі ад'єктивні емосемізми, як *kick-ass* – *неймовірний, суперовий* (extremely good and successful), *loved-up* – *закоханий по вуха* (full of romantic love for somebody), *stir-crazy* – *психований* (upset or angry because you have been prevented from going somewhere or doing something for a long time), *crackpot* – *схиблений, навіжений* (silly and stupid) тощо. Отже, складні емотивні прикметники є семантично вмотивованими одиницями, значення основ яких можуть бути різними, адже, сполучаючись, вони формують нову семантичну цілісність. До складнопохідних емосемізмів, які з'явилися в результаті акту складання, що супроводжується одночасно і афіксацією, належать такі ад'єктиви, як *jaw-dropping* (*приголомшливий*), *hair-raising* (*жахливий*), *cool-headed* (*незворушний*), тощо.

Аналіз семантичної структури складних емотивних прикметників унаочнив перевагу ад'єктивів негативної оцінки, адже їх кількість становить 229 одиниць (60,1 %), тоді як прикметники позитивної оцінки нараховують 141 одиницю (37 %), а решта 11 складних ад'єктивних емосемізмів (2,89 %) позначають амбівалентні емоції, до них належать такі прикметники, як *bitter-sweet* – *радісно-сумний* (Joy + Sadness), *hot-blooded* – *палкий, імпульсивний* (Love + Anger), тощо. Отже, оцінна семантика складних і складнопохідних ад'єктивних емосемізмів розподілена за тим самим принципом, що й інші одиниці ЛСП емотивних прикметників.

Функціонування похідних ад'єктивних лексичних одиниць емотивної семантики в авторських художніх текстах зумовлена необхідністю реалізації конкретного авторського задуму, розкриття емоційних станів героїв художніх текстів і передаванні уявлення про їх внутрішній світ. Похідні емотивні елементи настільки органічно вплітаються в мовну канву художнього тексту, що активно взаємодіють із його словесним оточенням: „*There was something monstrous, provocative almost, in the invisible and impregnable closeness to him of so many women. The taboo quality of the enclosure could no longer be taken for granted – he found it now irritating, tantalizing, exciting*” (Iris Murdoch „The Bell”); „*Oh, he was slippery, slippery, touchy, proud. I must hold him, I must be tactful, careful, gentle, firm, I must understand how... I was filled with painful and joyful emotions and the absolute need to conceal them*” (Iris Murdoch „The Sea, The Sea”). У наведених уривках похідні

ад'єктивні емосемізми мають прагматичне навантаження не тільки внаслідок емотивного значення в їхній структурі, але й завдяки певному ритму, який створюються повторенням тих самих суфіксальних морфем -ing, -у та -ful.

Відображаючи в художньому мовленні особисте світосприйняття, письменник створює новий мовленнєвий матеріал, який через деякий час може стати загальноновживаним. Прикладом таких нововведень у художніх текстах є підсилення впливової емоційної сили прикметника *ridden* завдяки його вживанню в комбінації з субстантивними лексемами, причому за такого поєднання складна емотивна одиниця, зазвичай, отримує глибшу ступінь характерної негативної оцінної семантики, передаючи емоції страху, відчаю, безвиході та неминучості: „*Was he now wandering in a dark monster-ridden bardo, encountering simulacra of people he had once known and being frightened by demons?*” (Iris Murdoch „The Sea, The Sea”); „*Upon the demon-ridden pilgrimage of human life, what next I wonder?*” (Iris Murdoch „The Sea, The Sea”); „*In this mood of rather doom-ridden spiritual lassitude I noticed with only a little surprise and interest the figure upon the other side of the road of a young man who was behaving rather oddly.*” (Iris Murdoch „The Black Prince”).

Задля втілення конкретної художньої ідеї, зокрема неприємного враження від певної людини, авторка використовує безпосередньо її ім'я в поєднанні з ад'єктивом *ridden*, створюючи при цьому абсолютне авторське нововведення – складний ад'єктивний емосемізм, притаманний суто її індивідуально-авторській мовній картині світу: „*After the slightly damp, slightly sinister, and more than slightly Randall-ridden atmosphere of Grayhallock, Seton Blaise seemed a haven of innocence and warmth*” (Iris Murdoch „An Unofficial Rose”).

Поєднання елементів цілої фрази або вислову задля створення ад'єктивного емосемізму слугує реалізації ідейного задуму в емоційному контексті, наприклад, такі складні ад'єктиви, як *to-be-looked-after* та *till-death-do-us-part* відтворюють авторську тонку іронію та глибокий психологізм: „*And still half amused at finding herself so elevated Mildred turned her gaze again to the worried preoccupied infinitely to-be-looked-after bald-headed Hugh. Slow old Hugh, she thought, and her heart dissolved in tenderness. Mine*” (Iris Murdoch „An Unofficial Rose”); „*As I told you before, I'm a damned attractive clever rich widow. A lot of people are after me. So what about it, Brad? That little old till-death-do-us-part bit did mean something, you know. I'll ring again tomorrow*” (Iris Murdoch „The Black Prince”). Основна функція таких емосемізмів полягає у створенні особливих індивідуально-авторських чуттєвих образів, у передаванні ідейного змісту та емоційного посилення виразності словесних засобів.

Виконане дослідження виявило, що ЛСП емотивних прикметників та похідні елементи в його межах активно функціонують в індивідуально-авторській мовній картині світу А. Мердок загалом і в організації конкретних текстових фрагментів зокрема. Основна їхня функція полягає у вираженні безпосередніх оцінок, почуттів і поглядів автора, у створенні особливих індивідуально-авторських чуттєвих образів за допомогою традиційних і нових емотивних одиниць у мові, а також у реалізації ідейного змісту й емоційному посиленні виразності словесних засобів за допомогою використання ад'єктивних емосемізмів із певними афіксальними морфемами.

ВИСНОВКИ

У дисертації досліджено семантичний та словотвірний аспекти ад'єктивних емосемізмів в англійськомовній картині світу. Теоретико-методологічну основу дисертаційної праці формують наукові концепції, випрацювані в межах емотиології (А. Вежбицька, К. Оутлі, Р. Плутчик, В. М. Телія, В. І. Шаховський), лексичної семантики (О. Г. Беляєвська, В. І. Кушнерик, В. В. Левицький, Р. Л. Траск, Й. Трір), словотвору (О. А. Земська, О. С. Кубрякова, В. М. Немченко).

Результатом безпосереднього вираження емоцій у мові є *емосемізми* – мовні засоби репрезентації емоційних станів людини, які володіють важливою інтегральною властивістю – емотивністю. Ця характеристика є відображенням емоцій засобами різних мовних рівнів, на відміну від емоційності, яка є суто психологічним феноменом, що перетворюється на емотивність тільки у процесі вербалізації. Емотивність маніфестує емоційний стан мовця та є базовою для формування ЛСП емотивних прикметників в англійській мові, конституенти якого об'єднуються в множину на основі наявності в їхній семантиці емотивного компонента та його основного структурного елемента – емосеми. Ад'єктивні емосемізми поєднують семантичний і прагматичний компоненти змісту (предметно-логічний і емоційно-оцінний), а тому у виборі їх мовцем уже відображено його суб'єктивне ставлення до предмета, який він описує. Цей пласт лексики є фрагментом загальної мовної картини світу, що охоплює функціональні та номінативні засоби мови та розкривається через особливу структуру – лексико-семантичну систему мовних одиниць, тобто ЛСП емотивних прикметників.

Розроблена комплексна методика дослідження передбачила вивчення особливостей ЛСП ад'єктивних емосемізмів в англійськомовній картині світу за принципом системності, що висуває на перший план зв'язок мови з дійсністю, її співвіднесеність із позамовною реальністю. Установлено, що в межах розглянутого поля виформовуються складні парадигматичні відношення як у плані семантики, так і в речіщі словотвору, для дослідження яких було застосовано дефініційний, компонентний, словотвірний і кількісний аналізи.

Результати дослідження особливостей функціонування емотивних прикметників в англійській мові довели, що визначальну роль у здійсненні їх диференціації відіграє знак емоцій (позитивність чи негативність) як один з основних параметрів їх лінгвального втілення, що сприяє актуалізації їхніх безпосередніх значень у мові та є основою для їх розподілу на угруповання ад'єктивних емотивів позитивної, негативної та амбівалентної оцінок. Найбільша кількість ад'єктивів негативної семантики зумовлена тим, що вони є найчастіше основними лексичними виразниками саме негативної оцінки, яка не є зовнішньою ознакою, а входить у структуру лексичного значення емотивного прикметника, що вживається в мові для опису незадоволення суб'єкта.

ЛСП ад'єктивних емосемізмів є складною структурою, у якій виокремлюють ядро, наволоядерну зону та периферію, межі між якими є досить нечіткими. До інтегральних емосем, що належать компонентам ядра поля та є домінантними для лексем-репрезентаторів його основних груп, зараховано семи „Anger” (гнів, лють, роздратування), „Fear” (страх, трепет), „Joy” (радість, веселощі, щастя), „Love” (любов, кохання, прихильність), „Sadness” (сум, зневіра), „Surprise” (подив,

здивування). Найчисельнішою з груп є ЛСГ із емотивною семою „Sadness”, яка налічує 831 одиницю. До емотивних прикметників, що у відповідних групах є основними словами-ідентифікаторами, належать такі ад’єктивні лексеми, як *joyful, loving, surprising, angry, fearful, sad*. На їх основі було виокремлено навколоядерні зони ЛСГ емотивних прикметників, до яких належать основні підгрупи (*cheerful, contented, enthralling, optimistic, proud, relieved, zestful; affectionate, longing, lustful; amazing, astonishing; exasperated, irritated, outrageous, envious, disgusted; horror-stricken, nervous; disappointed, neglected, shameful, hurtful, sorrowful, sympathetic*), що утворені за принципом загальних компонентів значення, притаманних словам цих лексичних утворень.

За словотвірною структурою емотивні прикметники здебільшого похідні та утворені за допомогою суфіксального, префіксального, префіксально-суфіксального способу словотвору та способу словоскладання. Зіставлення похідних емотивних слів із позитивною, негативною чи амбівалентною семантикою у структурі їхнього лексичного значення довело, що саме ад’єктивні емосемізи з негативною семантикою значно переважають, становлячи 60 % від загальної кількості похідних прикметників, тоді як інші два утворення посідають відповідно по 30 % та 10 %.

Найпродуктивнішим для утворення англійських ад’єктивних емосемізмів є суфіксальний спосіб словотвору, на основі якого утворено 1 529 одиниць. Найактивнішими словотвірними формантами для похідних емотивних прикметників є *-y* (335 одиниць), *-ing* (326 одиниць), *-ed* (314 одиниць); *Un-* (163 одиниці), *In-* (38 одиниць). Найбільшими словотвірними потенціями при творенні ад’єктивних емосемізмів у сучасній англійській мові володіють такі моделі: суфіксальні ($N + -y = A$, $V + -ing = A$, $V + -ed = A$), префіксальні ($Un- + A = A$, $In- + A = A$, $Im- + A = A$), префіксально-суфіксальні ($Un- + V + -ed = A$, $Un- + V + -ing = A$, $Un- + V + -able = A$) та моделі словоскладання ($A + N + -ed = A$, $N + A = A$, $N + N = A$, $A + N = A$).

Основними мотивувальними основами для суфіксальних похідних емосемізмів є іменники, для префіксальних – прикметники. Складні і складнопохідні ад’єктиви утворюються від іменників, дієслів, прислівників, прийменників, вигуків та числівників, а найпродуктивнішим для них є паралельний словотвір. Оцінна семантика англійських похідних емотивних прикметників зумовлена наявністю позитивної чи негативної оцінки у твірних основах, за винятком суфіксів (*-ish, -y, -ie*), що надають слову додаткового емотивно-експресивного відтінку.

Результати дослідження увиразнюють ключовий статус емотивних ад’єктивних лексем в індивідуально-авторській мовній картині світу А. Мердок. Художні тексти авторки характеризуються специфікою, яку виявлено в особливостях уживання певних лексем і в безпосередньому структурно-семантичному наповненні поля.

Емотивність як компонент семантичного змісту спричинює значний дослідницький інтерес, а тому потребує подальших наукових пошуків, спрямованих на виявлення лінгвостилістичних особливостей емотивних одиниць мови. Поглибленого вивчення потребує також питання, пов’язане з впливом гендерних ознак мовця на вживання англійських ад’єктивних емосемізмів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Дробко Н. О. Роль семантичних факторів при словотворенні англійських ад'єктивних одиниць / Н. О. Дробко // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. / гол. ред. Левицький В. В. – Чернівці : Рута, 2007. – Вип. 339–340 : Германська філологія. – С. 171–180.
2. Дробко Н. О. Основні характеристики суфіксального словотворення англійських емотивних прикметників / Н. О. Дробко // Сучасні дослідження з іноземної філології : зб. наук. пр. / гол. ред. Фабіан М. П. – Ужгород : ТзОВ „Папірус-Ф”, 2008. – Випуск 6. – С. 464–469.
3. Дробко Н. О. Деякі аспекти префіксального словотворення емоційно-забарвлених ад'єктивних одиниць в англійській мові / Н. О. Дробко // Науковий вісник Волинського національного університету. Серія „Філологічні науки” : наук. журн. – Волинь, 2008. – № 4. – С. 159–162.
4. Дробко Н. О. Особливості афіксального словотворення прикметників позитивної та негативної оцінки в англійській мові / Н. О. Дробко // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. / гол. ред. Левицький В. В. – Чернівці : Рута, 2008. – Вип. 407 : Германська філологія. – С. 100–109.
5. Дробко Н. О. Словотворення прикметників емоційного стану в англійській мові / Н. О. Дробко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : наук. журн. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – Вип. 46. – С. 195–199.
6. Мельничук Н. О. Словотвірний потенціал англійських ад'єктивних емосемізмів в авторському дискурсі / Н. О. Мельничук // Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство) : зб. наук. пр. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. – Вип. 89 (4). – С. 80–83.
7. Мельничук Н. О. Емотивність та експресивність як основні компоненти конотації ад'єктивів англійської мови / Н. О. Мельничук // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія „Філологія (мовознавство)” : зб. наук. пр. / гол. ред. Н. Л. Іваницька. – Вінниця : ТОВ „Планер”, 2014. – Вип. 19. – С. 152–157.
8. Мельничук Н. О. Конотативна семантика англійських емотивних ад'єктивів / Н. О. Мельничук // Наукові записки Національного університету „Острозька академія”. Серія „Філологічна” : зб. наук. пр. / укл. І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. – Острог : Вид-во Національного університету „Острозька академія”, 2014. – Вип. 46. – С. 124–127.
9. Мельничук Н. О. Співвідношення емотивності та оцінності у структурі англійського прикметника / Н. О. Мельничук // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького національного університету : зб. наук. пр. / редкол. : Ж. В. Колоїз (відп. ред.), П. І. Білоусенко, А. З. Брацкі та ін. – Кривий Ріг, 2014. – Вип. 11. – С. 99–108.
10. Melnychuk N. Emotional component in the structure of English emotive adjectives / Natalia Melnychuk // Austrian Journal of Humanities and Social Sciences : Scientific Journal. – Vienna : „East West” Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, 2014. – 9–10 (4). – pp. 52–56. – ISSN 2310-5593.

11. Дробко Н. О. Основні моделі суфіксального словотвору прикметників в англійській мові та їх семантичні характеристики / Н. О. Дробко // Сучасні проблеми лінгвістичних досліджень та дидактичні особливості викладання іноземних мов професійного спілкування у вищій школі : міжнар. наук.-практ. конф., 31 травня – 1 червня 2007 р. : тези доп. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – С. 45–48.

12. Дробко Н. О. Особливості префіксального словотворення англійських прикметників / Н. О. Дробко // Актуальні проблеми германської філології та Болонський процес : II міжнар. наук. конф., 20–21 квітня 2007 р. : тези доп. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2007. – С. 112–114.

13. Дробко Н. О. Емотивні прикметники в англійській мові : словотворення та семантика / Н. О. Дробко // Мовна комунікація : сучасні технології у форматі різнорівневих систем : всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених, травень 2008 р. : тези доп. – Горлівка : Видавництво ГДПШМ, 2008. – С. 13–16.

14. Дробко Н. О. Англійські прикметники емоційного стану / Н. О. Дробко // Зіставне вивчення германських та романських мов і літератур : всеукр. наук. конф., 17–18 березня 2009 р. : тези доп. – Донецьк : ДонНУ, 2009. – С. 138–140.

15. Мельничук Н. О. Функціональні особливості англійських емоційно-забарвлених ад'єктивів / Н. О. Мельничук // Наука в інформаційному просторі : VI міжнар. наук.-практ. конф., 16–17 вересня 2010 р. : тези доп. – Дніпропетровськ : Біла К.О., 2010. – С. 98–100.

16. Мельничук Н. О. Особливості суфіксального словотворення англійських емотивних прикметників в авторському дискурсі / Н. О. Мельничук // Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики : II міжнар. наук. конф., 15–16 жовтня 2011 р. : тези доп. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2011. – С. 29–37.

АНОТАЦІЯ

Мельничук Н. О. Ад'єктивні емосемізми в англійськомовній картині світу: семантичний і словотвірний аспекти. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови. – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича Міністерства освіти і науки України, Чернівці, 2015.

Дисертацію присвячено вивченню особливостей лінгвальних презентацій емоційних станів за допомогою прикметників в англійськомовній картині світу.

У роботі розглянуто та узагальнено результати сучасних розвідок емоційних станів у вітчизняній і зарубіжній психології та лінгвістиці; розроблено комплексну методику дослідження з метою вивчення семантичних та словотвірних особливостей англійських ад'єктивних емосемізмів; проаналізовано особливості функціонування ЛСП емотивних прикметників в англійськомовній картині світу та схарактеризовано основні групи в його межах; визначено найпродуктивніші словотвірні афікси та моделі ад'єктивних емосемізмів; обґрунтовано роль семантичних факторів при їх словотворі.

Дослідження ад'єктивних емосемізмів довело, що визначальну роль при

здійсненні їх диференціації відіграє знак емоцій як один з основних параметрів їх лінгвального втілення.

Ключові слова: емотивність, емосема, емотивний компонент, ад'єктивний емосемізм, семантична структура, мовна картина світу, лексико-семантичне поле, лексико-семантична група, словотвірна модель, словотвірний формант.

АННОТАЦІЯ

Мельничук Н. О. Ад'єктивні емосемізми в англоязычній картині мира: семантичний і словообразовательний аспекти. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича Министерства образования и науки Украины, Черновцы, 2015.

Диссертационное исследование посвящено изучению особенностей лингвальных презентаций эмоциональных состояний с помощью прилагательных в англоязычной картине мира.

В работе рассмотрены и обобщены результаты современных исследований эмоциональных состояний в отечественной и зарубежной психологии и лингвистике; разработана комплексная методика анализа с целью изучения семантических и словообразовательных особенностей английских ад'єктивных емосемізмів; проанализированы особенности функционирования ЛСП эмотивных прилагательных в англоязычной картине мира и охарактеризованы основные группы в его пределах; определены наиболее продуктивные словообразовательные аффиксы и модели ад'єктивных емосемізмів; обоснована роль семантических факторов в процессе их словообразования.

Результатом непосредственного выражения эмоций в языке являются емосемізми – языковые средства репрезентации эмоциональных состояний человека. Исследование ад'єктивных емосемізмів показало, что определяющую роль при осуществлении их дифференциации играет знак эмоций как один из основных параметров их лингвального воплощения.

Ключевые слова: эмотивность, эмосема, эмотивный компонент, ад'єктивный емосемізм, семантическая структура, языковая картина мира, лексико-семантическое поле, лексико-семантическая группа, словообразовательная модель, словообразовательный формант.

RESUME

Melnychuk N. O. Adjectival emotive units in English language worldview: semantic and word-formation aspects. – Manuscript.

Thesis for a Candidate's Degree in Philology, Speciality 10.02.04 – Germanic Languages. – Yuriy Fed'kovych Chernivtsi National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Chernivtsi, 2015.

The thesis focuses on the study of lingual presentation of emotional states with the help of adjectives in English language worldview. The analysis of the structure of emotive adjectives makes it possible to trace their usage and to learn the dependence of emotive meaning of adjectival units on the speaker's communicative intention.

The paper advances a new comprehensive approach towards the study of emotive adjectival units which reflect the direct expression of emotions in speech. It summarizes the results of contemporary investigations of emotional states in psychology and linguistics; analyzes the peculiarities of lexical semantic field of emotive adjectives in the English language worldview; defines the most productive derivational affixes and models of derived adjectives and the role of semantic factors in their word-building. The scientific paper determines semantic, structural and pragmatic peculiarities of English emotive adjectives and reveals their functional specificities.

Modern linguistics is characterized by the increased interest of researchers in the problems of speech embodiment of emotions which are an integral part of communication. Any signs of human activity are accompanied by emotional experiences as they constitute a significant part of all psychological processes and states of the individual. The infallible perception and evaluation of companion's facial expressions helps to identify such emotional states as surprise, sadness, joy, disgust, etc.

Emotive meanings are variously shown in lexical semantics, appearing at different levels of language and speech in the form of semantic components, immanent for these levels and containing basic information about human emotions. Their basic function is to express the speaker's certain emotional state or attitude to the surrounding reality. Emotive meaning of the adjective is a part of category of emotiveness which expresses the speaker's emotional attitude to the subjects or to their separate characteristics.

English adjectival lexemes are integrated into the lexical semantic field on the basis of the common emoseme presented in their meanings either explicitly or implicitly. Lexical semantic field of emotive adjectives has a complex structure, which consists of six lexical semantic groups formed on the basis of intergral emosemes „Anger”, „Fear”, „Joy”, „Love”, „Sadness”, „Surprise”. The largest number of emotive adjectives (831 units) within this field is characteristic for the group with emoseme „Sadness”.

Emotional component which is an inseparable part of emotive adjective displays emotions in the process of their verbalization and semantization. Emotional component of English adjectival lexemes actualizes directly the speaker's positive or negative attitude to the object which he or she perceives. Emotions appear in two main categories, that's why a certain kind of emotion has positive or negative colouring. Componential and quantitative analyses of emotive adjectives in English have shown that units with negative evaluative semantics make the largest part (64 %), while the units with positive (31 %) and ambivalent (5 %) semantics are less numerous.

Emotive adjectives under study allow making the conclusion that most of them are derivatives (83,28%) and formed with the help of suffixal, prefixal, prefix-suffixal word-formation methods and method of compounding. The most productive affixes are -y (335 units), -ing (326 units), -ed (314 units); Un- (163 units), In- (38 units). It is proved that the main word-formation bases for suffixal emotive adjectives are nouns and for prefixal derivatives – adjectives. Compound emotive units are formed from nouns, verbs, adverbs, prepositions, interjection, numerals and the most productive for them is parallel derivation.

Keywords: emotiveness, emoseme, emotive component, adjectival emotive unit, semantic structure, language worldview, lexical semantic field, lexical semantic group, word-formation model, word-formation formant.

Підписано до друку 24.09.2015. Формат 60 x 84/16.
Папір офсетний. Друк різнографічний. Ум.-друк. арк. 0,9.
Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 100. Зам. А-013.
Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету
58012, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №891 від 08.04.2002 р.